

HERKÜL MİLLAS
14 TEMMUZ 2015
ZAMAN GAZETESİ

Bütün dünya milletleri kendi kimliklerini başkalarıyla kıyaslayarak tarif eder. Güçlüyüz, üstünüz, hoşgörölüyüz vb. derken, başka birilerine göredir bu özellikler. Her ne hikmetse, bütün milletler kendilerini “ötekilere” göre daha “iyi” görürler. Kendi kusurlarımız varsa, bu durumun mutlaka bir “nedeni” vardır: birileri hakkımızı yemiştir, bir komplonun kurbanıyız, bir liderimiz hayati kusur işlemiştir, vb. Yani “sebepe” bir tür mazeret ve savunma gibi çalışır. Oysa başarılarımızın “nedeni” yoktur: başarı normal halimizdir. Başarısızlık yaşanınca “neden böyle oldu” diye kafa yorar bir “açıklama” buluruz; yani olumsuz durum normal sayılmaz. Her başarı ise özümüz olan üstünlüğümüzün kanıtıdır.

Aslında bu tür algılara milli mitos dememiz gerekir. Mitos, bir masal veya bir edebi metin gibi bir kurgudur. İnsanların uydurmasıdır. Ancak mitos ille de kötü bir şey değildir. Hatta mitosun yararlısı da vardır. Küçük çocuklar bir masalı dinlerken huzura kavuşur, memnun uykuya dalabilir. Anneler, çocuklarını masallar ve ninnilerle uyuturlar. Büyükler için de mitoslar vardır.

(Bunlara masal demek yakışık olmuyor!) İnsanlar bu mitoslara inanınca mutlu olurlar. Örneğin, kahramanlık menkıbeleri düşünüp, o kahramanlarla kendiniz arasında milli bağı aklınıza getirdiniz mi, bebekler gibi rahata kavuşursunuz. İnsan böyle şeyler düşününce uykuya dalması daha kolay olur. Mitosların zararlı yanları da vardır ama bu yazı, işin hoş yanını ele alıyor.

Farklı kimlikler ve imajlar

Ancak kimlikler yalnız milli değildir. İnsanlar dini ve ideolojik kimlikler de taşır. “Biz” derken kimi zaman “milletimiz” anlaşılır, ama kimi zaman “dindaşımız”, kimi zaman da “yoldaşımız” – eğer solcuysak. (Başka kimlikler de var ama şimdilik bunlarla sınırlı kalalım.) “Öteki” hakkında algımız da bu farklı kimliklere göre değişir. Bu yüzden bütün ülkelerde “öteki” konusunda tek ve genel bir algı veya imaj yoktur. Diyelim Suriye'yi birileri milli açıdan “ötekileştirirken”, başka biri dini açıdan “bizden” sayıp Suriye'ye saldırana karşı çıkabilir; başka biri de ideolojik açıdan kendini Suriye yönetimine yakın hissedebilir (Amerika'ya karşı olduğu için, örneğin.) Bu farklı aidiyet dinamikleri bir ülke içinde aynı zamanda var olur; dolayısıyla “öteki” konusunda yorumlarımız da çeşitlilik sergiler.

Türkiye'de son aylarda Yunanistan'la ilgili farklı yorumlar böyle açıklanabilir. “Avrupa'nın (veya Batı'nın) şımarık çocuğu” eleştirisi çok eskidir. Millidir ve Balkan Savaşları döneminde, hatta 1830'larda da buna benzer değerlendirmeler bulunabilir. İma edilen Yunanistan'ı aşılıyor: Mesaj, “Batı ve Avrupa bizden değil, Yunanistan'dan yanadır” sitemidir. Aslında böyle bir değerlendirme Yunanistan üzerinden Batı'yı eleştirmek demektir. İlginç olan, aynı anlayışın Yunan milliyetçileri arasında da yaygın olması. Onlar da “Batı, kendi çıkarlarını gözeterek haklı olanı değil, yani Yunanistan'ı değil, Türkiye'yi koruyor ve savunuyorlar” demekteler. Her iki taraf da seçmeci bir yaklaşımla tarih içinde uygun örnekleri seçip görüşlerini “kanıtlıyorlar”.

Solun Yunanistan övgüsü

Yunanistan kriziyle ilgili Türkiye'de sol kesimden gelen bazı yorumlar sol kimliğin damgasını taşıyor. İhtiyaca uygun biçimde hayal edilen bir komşu üzerinden “bizim ideolojik arayışlarımız” güç ve meşruiyet kazanıyor. Komşu ülkede yaşananlar sol mitosa ivme kazandırdı. Birileri inançlarının gerçekleşmesini gördü. Heyecanlanıp umutlandılar. Kapitalizmin sonunu veya en azından sonunun başlangıcını görenler oldu. Avrupa'nın ve dolayısıyla dünyamızın sola yöneldiğini, halkların yeni bir inançla yeni yollar denemeye kalkıştığını gördü. Somut durumun gerçekçi bir incelenmesine gerek duymadan, görmek istediklerini gördüler. Türkiye'de solun bir kesimini heyecanlandıran gelişmeler mitosa dönüştürüldü. Oysa Yunanistan'da gelişmeler bir

çocuk masalında karşılaştığımız iyiler/kötüler kavgası gibi basit bir olay değildi. Oldukça girift, pek çok çelişki içeren, sol ideolojiden başka aşırı milliyetçi kesimleri de içeren bir koalisyon söz konusuydu.

Yunan halkının büyük bir kesimi, krizle birlikte yaşam düzeyinin gerilemesine tepki olarak, en çok vaatte bulunan siyasi harekete destek verdi. Bu vaatleri sol ve aşırı sağ verdi. Bu koalisyonu, halk içinde Marksist solun yükselmesi olarak algılamak, bir mitosa inanmak demektir. Bu günkü hükümete destek verenler, temelde devlette çalışan memurlar ve emekli maaşıyla geçinenlerdir; hesabı ödeyen de (şu an çoğu işsiz olan) özel sektörde çalışan işçiler ve küçük esnaf olmuştur.

Kaldı ki, böyle bir “sol” hareketin Avrupa Birliği içindeki yeri yeterince incelenmedi. AB ve Troyka önerilerine karşı çıkanların söylemi, büyük oranda, sosyalist görünümlü milliyetçi söylemdi. Türkiye'deki Yunanistan övgüsü de bu milliyetçi havayı içermekte. Batı'nın “kapitalizmine, emperyalizmine, neo-liberalizmine, sömürüsüne, tefeciliğine, baskılarına, faşizmine, acımasızlığına vb.” karşı çıkanlar aslında milliyetçi söyleme sarıldılar. Irkçı Altın Şafak'la Yunan solunun ortak yanı da bu “Batı karşıtlığı” olmuştur. Korkutucu olan, bu “karşı” söylemin aynı zamanda hem solda hem aşırı sağda duyulmaya başlanan “bizim gibi düşünmeyenler düşmanlarla işbirliği içinde olan çıkarıcılar, satılmışlar ve hainlerdir” söylemidir.

Mitoslar gerçeklere toslayınca bitiyor. Tsipras bile U dönüşünü yaptı. Yunanistan'da hayal edilen mutlu son gerçekleşmedi. “Maalesef” demek doğru değil herhalde. Zaten olacağı yoktu. İflas etmiş, kendi ayakları üstüne duramayan bir ülke, dünyayı değiştirmeye kalkışmasını beklemek ütöpik idi. Solun bunu görememesi, solun gerçeklikle sorunlu ilişkisini gösteriyor. Şimdi muhtemelen “yan tezler” oluşturulacak ve eski paradigmanın yaşatılmasına çalışılacak. Hatalı öngörülerde bulunduk demek yerine, olmadık mazeretlerle aynı tezleri sürdürmek ideolojik saplantıların bir özelliğidir.

Bütün bu gelişmelerin en üzücü yanı, Avrupa Birliği kimliğinin ve bu kimliğin ortaya koyabileceği yorum ve önerilerin Yunanistan ve Türkiye'de öylesine cılız olmaları. Milli ve ideolojik kimlikler üste çıktı ve AB kimliğini ezdi, unutturdu.